

Pustolovni turizam

Brodar, Mihaela

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:876174>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-02**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke
studije

MIHAELA BRODAR

PUSTOLOVNI TURIZAM

Završni rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke
studije

MIHAELA BRODAR

PUSTOLOVNI TURIZAM

Završni rad

JMBAG: 0303075086, redoviti student

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Posebni oblici turizma

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentorica: doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, kolovoz, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za prvostupnika _____ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

SADRŽAJ:

1. POSEBNI OBLICI TURIZMA	2
1.1. Definicija turizma	2
1.2. Razvoj posebnih oblika turizma.....	3
1.3. Posebni oblici turizma kao održiva alternativa masovnom turizmu	4
1.4. Vrste posebnih oblika turizma	6
2. TEORIJSKI OKVIR PUSTOLOVNOG TURIZMA.....	9
2.1. Definiranje pustolovnog turizma	9
2.2. Obilježja pustolovnog turizma.....	10
2.3. Tipologija pustolovnog turizma.....	10
2.4. Učinci pustolovnog turizma.....	12
3. PUSTOLOVNI TURIZAM U SVIJETU	14
3.1. Povijest pustolovnog turizma u svijetu.....	14
3.2. Globalni trendovi u pustolovnom turizmu	15
3.3. Studija slučaja – Čile	17
4. PUSTOLOVNI TURIZAM U HRVATSKOJ	20
4.1. Povijesni razvoj pustolovnog turizma u Hrvatskoj	20
4.2. Potencijali razvoja pustolovnog turizma u Republici Hrvatskoj	21
4.3. Studija slučaja – Raftrek Adventure Travel d.o.o.	22
5. SWOT ANALIZA PUSTOLOVNOG TURIZMA U HRVATSKOJ.....	24
ZAKLJUČAK.....	27
LITERATURA:.....	28
SAŽETAK	32
SUMMARY	33

UVOD

Posebni oblici turizma smatraju se vrlo bitnim odgovorom na učinke masovnog turizma. Stoga se takav turizam u literaturi navodi još i kao alternativni odnosno odgovorni turizam. Jedan od posebnih oblika turizma je upravo pustolovni turizam čiji će se razvojni potencijali obraditi u ovom radu. Zadnjih nekoliko godina, pustolovni je turizam postao jedan od najatraktivnijih posebnih oblika turizma.

Za potrebu pisanja ovog završnog rada korištene su metode analize i deskriptivne metode. Što se tiče metodologije rada, korišteni su sekundarni podaci, odnosno dostupna literatura, Internet i strateški dokumenti. Postavljena je hipoteza: pustolovni turizam u Hrvatskoj nije dovoljno razvijen i prepoznat kao oblik turizma posebnih interesa. Osnovni cilj ovog završnog rada je prikazati i istražiti mogućnosti razvoja pustolovnog turizma kako u svijetu tako i u Republici Hrvatskoj.

Završni rad podijeljen je na pet glavnih poglavlja. U uvodu je određena tema, metode istraživanja i ciljevi rada. Prvo poglavlje bavi se posebnim oblicima turizma općenito, vrstama te razvojem posebnih oblika turizma kao održive alternative masovnom turizmu. U drugom poglavlju naveden je teorijski okvir pustolovnog turizma što podrazumijeva definiranje, obilježja, temeljne pustolovne aktivnosti koje se nude turistima te učinke pustolovnog turizma. Treće poglavlje analizira pustolovni turizam u svijetu, njegov povijesni razvoj, globalne trendove pustolovnog turizma i konkretni primjer pustolovnog turizma na temelju države Čile koja nosi titulu najbolje svjetske turističke destinacije pustolovnog turizma. Četvrto poglavlje daje prikaz pustolovnog turizma u Hrvatskoj, kako se razvijao kroz povijest i kako utječe na gospodarstvo te koji su potencijali razvoja ove vrste turizma u Hrvatskoj. Također je u ovom poglavlju dan primjer dobre prakse pustolovnog turizma na području Hrvatske kroz putničku agenciju Raftrek Adventure Travel koja je specijalizirana za pustolovni turizam. U petom poglavlju prikazana je SWOT analiza kojom su utvrđene snage, slabosti, prilike i prijetnje razvoja pustolovnog turizma u Hrvatskoj. Zadnji dio rada obuhvaća zaključak u kojem su izneseni temeljni zaključci obrađene teme.

1. POSEBNI OBLICI TURIZMA

Turizam je tijekom vremena postao gospodarski i društveni fenomen koji je svoj vrhunac dosegnuo u 21. stoljeću. Kroz povijest se razvijao u velikim razmjerima i tako je postao važan dio nacionalnih gospodarstava. Danas je to najrazvijenija gospodarska grana, ali i omiljena ljudska aktivnost. Sa sigurnošću možemo reći kako je turizam postao jedna od najdinamičnijih, najmasovnijih i najsloženijih društvenih i ekonomskih pojava. Naziva se fenomenom jer ulazi u sve sfere društvenog i gospodarskog razvoja, dok istodobno djeluje kompleksno i komplementarno u svakodnevnom životu.

1.1. Definicija turizma

Suvremeni društveni razvoj oblikovan je i uvjetovan od strane turizma. U literaturi možemo naići na brojne definicije turizma. Često se turizam definira kroz ekonomske, nominalne, socio-kulturološke definicije. Međutim, u novije vrijeme, turizam se promatra kao kompleksan, interdisciplinarni pojam koji se sastoji od skupa aktivnosti i komplementarnosti.¹ Turizam je dakle „*skup odnosa i pojava koje proizlaze iz putovanja i boravka posjetitelja nekog mjesta, ako se tim boravkom ne zasniva stalno prebivalište i ako s takvim boravkom nije povezana nikakva njihova gospodarska djelatnost*“.² Prema definiciji Svjetske turističke organizacije „*Turizam uključuje aktivnosti proizašle iz putovanja i boravka osoba izvan njihove uobičajene sredine ne duže od jedne godine radi odmora, poslovnog putovanja i drugih razloga nevezanih uz aktivnosti za koje bi primili ikakvu naknadu u mjestu koje posjećuju*“.³

Putovanja se odvijaju unutar domicilne zemlje ili putovanja u inozemstvo, a motivi mogu biti: odmor, rekreacija, opuštanje, posao, zdravlje, pustolovina, sport i slično. Turizma ne bi bilo da nema turista koji u određenoj destinaciji obavljaju svoje turističke aktivnosti, ali i da nema turističkih resursa koji djeluju kao privlačni činitelji.

Prvi odlasci čovjeka izvan mjesta stalnog boravka bili su povezani s trgovinom te razmjenom roba i usluga. Međutim, u začetcima razvoja turizma glavni motivi putovanja bili su vjerskih ili hodočasničkih razloga. Razvojem industrije i tehnološkim

¹ Gržinić, J.: *Uvod u turizam povijest, razvoj, perspektive*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019, 19

² Hunziker, W., Krapf J.L.: *Opći plan turističke nastave*, Polygraph, Zürich, 1942, 85

³ Čavlek N. i suradnici, *Ekonomске osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, 2011, 25

napretkom koji su omogućili razvitak prometne infrastrukture razvio se moderni turizam. Kroz povijest, turizam bilježi razne etape u svom razvoju. U antici je putovala samo elitna klasa društva, dok su se nakon Drugog svjetskog rata razvila masovna putovanja.⁴ Krajem prošlog stoljeća, nakon ekspanzije turizma, dolazi do usmjeravanja turizma prema pojedincu. Posljedica toga je sve veći broj posebnih oblika turizma koji se prilagođavaju specifičnim potrebama turista. Stoga možemo zaključiti kako posebni oblici turizma podrazumijevaju putovanja čiji je primarni motiv ostvarenje nekog posebnog interesa i uživanje u njemu. Stvaraju se specifične usluge i potrebe te se nastoji prilagoditi turistička ponuda tvoreći tako razne oblike turizma posebnih interesa.⁵

1.2. Razvoj posebnih oblika turizma

Začeci posebnih oblika turizma javili su se tijekom 1980-ih godina kao protuteža masovnom turizmu i općenito masovnosti. Posljedično se javljaju zbog povećanja svjesnosti o očuvanju prirodnih resursa i zaštite okoliša te kao odgovor na prekomjeran razvoj masovnog turizma. Zbog toga se sve više naglašava održivost u turizmu i očuvanje lokalne zajednice.⁶ U tijeku 1980. godine javljaju se prva putovanja koja nisu „šematska i bezlična“, a nazivaju se alternativni turizam. Prema Krippendorfu taj je pojam objašnjen kao niz različitih putovanja koja uključuju obrazovanje, pustolovinu, pješaćenje ili pojedinačna putovanja nekih svjetskih putnika. Ističe, kako je želja turista koji su okrenuti ka alternativnom turizmu, odvojiti se od masovnosti te otići izvan „ugaženih turističkih staza“. Osim toga željeli su se približiti domorodačkom životu na način da se odreknu uobičajene turističke infrastrukture i da borave u izvornim kućama karakterističnim za određenu zemlju koju su posjetili.⁷

U teoriji i praksi koriste se različiti pojmovi za ovu vrstu turizma, od 1990. godine najčešći pojam je specifični oblici turizma. Selektivni turizam u literaturi se naziva još i individualni/odgovorni/alternativni turizam, turizam posebnih interesa/oblika. Također se još u literaturi upotrebljavaju pojmovi: turizam niša, tematski turizam i alternativni

⁴ Jadrešić, V.: *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma*, Plejada, Zagreb, 2010. 223

⁵ Ibidem, 113

⁶ Ibidem, 223

⁷ Pančić Kombol, T.: *Selektivni turizam. Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*, Matulji: TMCP Sagena, 2000, 85-86

turizam. Na anglosaksonskom području, upotrebljava se pojam special interest tourism (turizam posebnih interesa) i niche tourism (turizam niša).⁸ Posebni oblici turizma imaju za cilj zadovoljiti posebne potrebe i želje današnjih turista. One mogu biti pasivne kao što su predstave ili gledanje sportskih događaja, a mogu biti i aktivne koje uključuju pustolovne aktivnosti, ronjenje, planinarenje i slično. Potrebe mogu biti još i doživljajne (storytelling, tematski parkovi), pustolovne (paraglajding, trekking, planinarenje), intelektualne (učenje jezika), kreativne (slikarstvo, ples) i relaksirajuće („bird watching“, wellness).⁹

1.3. Posebni oblici turizma kao održiva alternativa masovnom turizmu

Alternativni turizam počinje se krajem 1980-ih smatrati simbolom turizma koji će se razviti u budućnosti. U današnje vrijeme alternativni turizam predstavlja suprotnost svim negativnim posljedicama masovnog turizma. Tijekom razvoja masovnog turizma, paralelno su se razvijali i javljali neki novi oblici turizma, međutim nijedan nije uspio postati toliko dominantan da bi se odredio kao alternativa. Stoga su se istraživači usmjeravali na klasificiranje i sistematiziranje različitih vrsta turizma, a neki autori spominju i termin turizam posebnih interesa kao sinonim za odgovorni ili održivi turizam.¹⁰

Današnji turisti žele da im se pristupa kao pojedincu i žele upoznati način života lokalnog stanovništva tako da postanu integrirani dio područja u kojem borave. Stoga je vrlo važno pokazati sklonost prilagodbe novim modelima razvoja tako da se proizvodi i usluge reflektiraju u mnoštvo ponuda. Osim što su ponude vezane uz geografski položaj (urbani, ruralni, obalni), vezane su još i uz vremenske karakteristike (zima, ljeto), poslovne aktivnosti (poslovni), dob (omladinski, umirovljenički), želju za avanturom (turizam svjetionika, podmorja), želju za obnovom tijela i duha (wellness i sportski turizam) i dr.¹¹ Važno obilježje posebnih oblika turizma je diversifikacija i disperzija ponude, zbog toga što je većina proizvoda turističke ponude prilagođena pojedincu ili manjoj skupini turista. Također se realizira zadovoljenje potreba turista i razvoj novih proizvoda. Strateški razvoj kod posebnih oblika turizma odvija se

⁸ Rabotić, B.: *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013, 17

⁹ Dujmović, M.: *Kultura turizma*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2014., str. 105

¹⁰ Pančić Kombol, T.: *Selektivni turizam. Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*, Matulji: TMCP Sagena, 2000, 85-86

¹¹ Gržinić, J.: *Uvod u turizam povijest, razvoj, perspektive*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019, 27

dinamično kako bi se razvili novi turistički proizvodi te se koristi strategija diferencijacije. U ovom obliku turizma, turistički je proizvod kratkog vijeka, a strateška orijentacija fokusira se na oblikovanje novih proizvoda, a ne na obnovi starih.¹²

Razvojem masovnog turizma izgradili su se golemi smještajni kapaciteti i infrastruktura za prihvatanje velikog broja turista, a koji su kao posljedicu imali, između ostalog, i degradaciju prostora. Postoji čitav niz prostorno-ekoloških, gospodarskih i socio-kulturnih negativnih učinaka masovnog turizma koji se očituju ponajviše u društvenim troškovima razvoja turizma, kao što su: turistička monostruktura – kompleksi hotela, turistička naselja i sl., lokalno zagađenje zraka, ugrožena flora, smanjenje kvalitete voda, buka, promjena gospodarske strukture nekog područja, neprimjeren cjenovni rast zemljišta, niska individualna rentabilnost, negativni socio-kulturni učinci.¹³ S druge strane, jedan od najkarakterističnijih ciljeva turističkog gospodarstva je produženje turističke sezone. Time bi se stvorio zadovoljavajući financijski rezultat i realizirali ostali gospodarski učinci turizma te bi se omogućio razvoj posebnih oblika turizma koji nisu strogo vezani za sezonu. Prema D. Alfieru posebni oblici turizma potpomažu ekološkoj readaptaciji i sanaciji postojećih dijelova ponude te upotpunjavanju ponude novim sadržajima. Najznačajniji posebni oblici turizma reflektiraju se kroz zdravstveni turizam, ruralni, sportski i rekreacijski te kulturni turizam.¹⁴

Upravo su se zbog povećanja masovnosti i negativnih utjecaja u turizmu, počeli razvijati novi modeli, odnosno alternative koje dovode do održivog razvoja u turizmu. Također se mijenja i potražnja, što znači da turisti u današnje vrijeme žele i traže što kvalitetniji odmor koji je povezan s rekreacijom, zdravljem i zabavom te sve više sami istražuju i kreću na putovanja koja su sami osmislili ili ih kombiniraju s posrednicima u formi agencije ili turoperatora. Turistima sve više postaje bitna nezagađena priroda u kojoj mogu pronaći mir i zadovoljstvo i koja im služi kao bijeg od ubrzanog načina života i urbanizacije.¹⁵

¹² Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, 2011, 223

¹³ Dragičević, M.: *Društveni troškovi razvoja turizma*, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1988, 216-230

¹⁴ Kušen, E.: *Turizam i prostor-klasifikacija turističkih atrakcija*, Institut za turizam, Zagreb, Izvorni znanstveni članak, 2002. prema Alfier, D. 1977, 4

¹⁵ Jadrešić, V.: *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma*, Plejada, Zagreb, 2010, 223

1.4. Vrste posebnih oblika turizma

Sukladno željama i potrebama individualnih turista, posebni oblici turizma dijele se na zasebne oblike koji su posebno prilagođeni pojedincima. Svaka vrsta posebnih oblika turizma ima svoju osnovnu motivaciju koja je različita od ostalih vrsta. Razvoj posebnih oblika turizma jamči dobar financijski rezultat, održivost i ostale pozitivne učinke turizma što omogućava ostvarenje glavnog cilja turističkog gospodarstva, a to je produženje turističke sezone i smanjenje sezonalnosti. Među prvima koji je podijelio turizam prema više različitih klasifikacija bio je Kasper C. Turizam je tako podijeljen prema motivaciji i vanjskim učincima.¹⁶ Prema motivaciji razlikujemo: rekreativni turizam (rekreativni, zdravstveni), kulturni turizam (kulturni svjetovni, vjerski), socijalni turizam (roditeljski, udruženja, saveza), sportski turizam (aktivni i pasivni), komercijalni turizam (poslovni i kongresni) i politički turizam (diplomatski turizam).¹⁷

Geić navodi sljedeće posebne oblike turizma: prema uzrocima i vanjskim učincima; prema podrijetlu (nacionalni turizam, međunarodni turizam), trajanju boravka (turizam kratkog boravka ili dužeg trajanja boravka), sezonama (ljetni i zimski turizam), broju sudionika (individualni, kolektivni, turizam skupina ili društava i obiteljski), dobi sudionika (turizam mladih, turizam treće dobi), vrstama prijevoza (željeznički, automobilski, avionski, pomorski, riječni i jezerski turizam), vrsti smještaja (hotelski turizam, para-hotelski turizam, kamping turizam), učincima na platnu bilancu (receptivni turizam, emitivni turizam), načinu plaćanja (socijalni turizam, turizam iz štednje i kredita), sociološkim kategorijama (ekskluzivni i luksuzni turizam, tradicionalni turizam, turizam mladih, socijalni turizam).¹⁸

Vrste posebnih oblika turizma imaju svoje određene motive koji se razlikuju od ostalih vrsta. U nastavku su navedeni neki od najpoznatijih posebnih oblika turizma.

Kulturni turizam predstavlja turistička putovanja čiji je primarni motiv kultura, a to mogu biti kulturne, studijske i kazališne ture, putovanja na festivale i manifestacije,

¹⁶ Geić, S., *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, 2011. 225.

¹⁷ Ibidem, 225

¹⁸ Ibidem, 225

hodočašća, posjet kulturno povijesnim znamenitostima i lokalitetima, putovanja kako bi se proučavala materijalna i nematerijalna kulturna baština.¹⁹

Kamping turizam je oblik turizma u kojem posjetitelj, odnosno kampist, neograničeno boravi u prirodi. Kamp se karakterizira kao vrsta smještaja u ograđenom prostoru za prihvat šatora, kamp-prikolica ili kampera te se u njemu pružaju turističke usluge. Karakterizacija kamping turista je da su ekološki osviješteni, smješteni u kampu te aktivni.²⁰

Nautički turizam čini sve aktivnosti vezane uz plovidbu morem, jezerom ili rijekom što znači da se odvija na vodi ili uz vodu. Dolazi od grčke riječi „naus“ što znači brod. Prema „Zakonu o turističkoj djelatnosti u Hrvatskoj“, nautički turizam se definira kao plovidba i boravak turista na plovnim objektima te boravak u lukama radi odmora i rekreacije.²¹

Ruralni turizam je posebni oblik turizma koji se odvija na ruralnom prostoru koji je nekad služio kao radni i životni prostor seljaka i poljoprivrednika. Taj je prostor u svrhu turizma prenamijenjen kako bi bio adekvatan za boravak turista. Osnovni resurs za razvoj ove vrste turizma je ruralni prostor, a oslanja se na turiste koji dolaze iz urbanih sredina i koji imaju potrebu za mirom te rekreacijom na otvorenom.²²

Ekoturizam je vrsta posebnih oblika turizma koji se u današnje vrijeme najčešće spominje i koji je medijski najzastupljeniji oblik turizma na globalnoj razini. Promatra se kroz očuvanje prirodnog područja. Ekoturisti preferiraju konzumaciju autohtonih proizvoda iz domaćeg i organskog uzgoja kao i upoznavanje kulture i običaje u destinaciji koju posjećuju.²³

Zdravstveni turizam veže se uz široko područje od bolničkog turizma, wellness turizma do zdravstvenih usluga koje pružaju zdravstvene i turističke usluge te ugostiteljskih objekata. Zdravlje je oduvijek bio najjači i najstariji motiv putovanja stoga je to posebni oblik turizma koji ima za cilj unapređenje i očuvanje zdravlja te opće poboljšanje života.²⁴

¹⁹ Čorak, S. et. al.: *Hrvatski turizam – plavo, bijelo, zeleno*, Institut za turizam, Zagreb, 2006, 121

²⁰ Ibidem, 66

²¹ Ibidem, 40-41

²² Ibidem, 170

²³ Ibidem, 140-151

²⁴ Ibidem, 215

Omladinski turizam je vrsta posebnih oblika turizma čija je ciljana skupina mlađa populacija od 15 do 29 godina. Sudionici ove vrste turizma su mladi ljudi koji nastoje putovati svijetom za što manje novaca jer nisu ekonomski samostalni. Žele doživjeti što više i prilagođavaju se niskoj kvaliteti.²⁵

²⁵ Ibidem, 269-270

2. TEORIJSKI OKVIR PUSTOLOVNOG TURIZMA

Izraz pustolovni koristi se prvenstveno za tržište proizvoda koje se pokušava usredotočiti na uzbudljiva iskustva pojedinca, a to je najčešće aktivan odmor na otvorenom. Pustolovni turizam uključuje i proizvode koji se uglavnom baziraju na prirodi i koji stvaraju intenzivna emocionalna iskustva, pa čak i stupanj rizika.²⁶ Pustolovni turizam je fenomen u kojemu se sudionici dobrovoljno stavljaju u situaciju u kojoj vjeruju da poduzimaju korak u nepoznato. Turist čiji je glavni motiv pustolovina želi se suočiti s brojnim izazovima koji će mu se urezati u pamćenje kao jedno nezaboravno i vrijedno iskustvo. Ova vrsta turizma bazira se na individualnoj percepciji svakog pojedinca, stoga se može zaključiti kako je ona subjektivna i jedinstvena.²⁷

2.1. Definiranje pustolovnog turizma

Pustolovni turizam možemo naći i pod pojmom avanturistički, a ponegdje i robinzon turizam. Definicija pustolovnog turizma kao takvog, mnogo je kompleksna. Ne postoji točna definicija, međutim u današnje vrijeme, pojednostavljena odnosno općeprihvaćena definicija je da je to tip turizma koji uključuje ostvarivanje doživljaja, adrenalina i mnogih drugih iskustava uz pojavu rizika ili kontroliranu razinu opasnosti. Turistički proizvodi takvog tipa turizma većinom se izvode u neobičnim, misterioznim, egzotičnim i udaljenim destinacijama te se povezuju s visokom razinom aktivnosti sudionika. To mogu biti vanjske aktivnosti koje se odnose na prirodnom otvorenom terenu i obično zahtijevaju raznu sportsku i ostalu opremu uz stručnu i profesionalnu pomoć.²⁸ Svaki pojedinac ima svoja jedinstvena očekivanja kada je riječ o pustolovnoj okolini i aktivnostima, a to uključuje čovjekove osobne vještine i samodostatnost. Pustolovni turizam vrlo je popularan među mlađom generacijom. Povećava mogućnost da pojedinci izađu iz svoje komfor zone, a to može biti i zbog želje za doživljajem kulturnog šoka i fizičke opasnosti.²⁹

²⁶ Agarwal, S.; Busby, G.; Huang, R.: *Special Interest Tourism: Concepts, Contexts and Cases*, CABI, 2018, 123

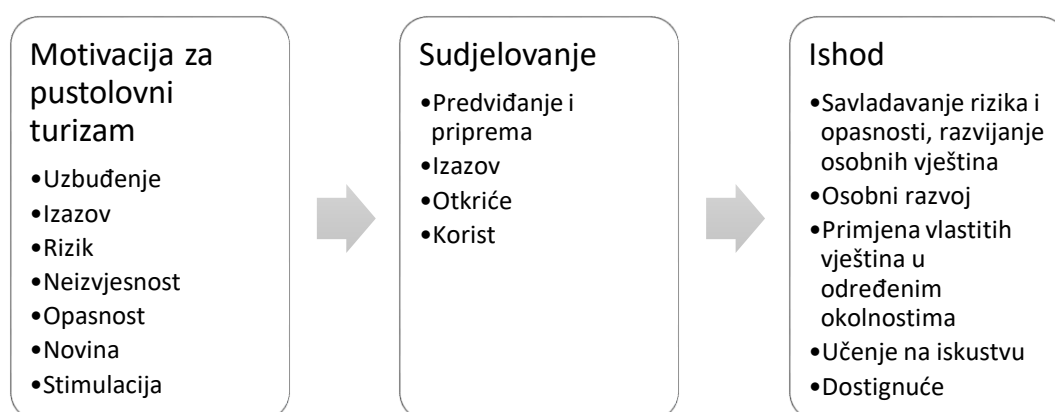
²⁷ Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, 2011, 296

²⁸ Rabotić, B.: *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013, 296

²⁹ Tourism Notes, <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/> (23.04.2020.)

2.2. Obilježja pustolovnog turizma

Kombinacija aktivnosti, kulture i prirode predstavlja pustolovni turizam zanimljivom vrstom posebnih oblika turizma. Jedno od najvažnijeg obilježja pustolovnog turizma je tjelesna aktivnost što znači aktivnost koja uključuje fizički napor ili psihomotorne vještine. Karakterističan je i kontakt s prirodom, a to se odnosi na aktivnosti koje dovode čovjeka u dodir s prirodom i specifičnim divljinama. Čovjek koji pristaje na pustolovni turizam, susreće se još i s različitim kulturama, preciznije, s ljudima, vjerom ili stilom života. Pustolovni turizam pruža posjetitelju nesiguran ishod, opasnost i rizik, izazove, očekivane nagrade, novosti, uzbuđenje, istraživanje te kontrastne emocije.³⁰ Uvaženo je mišljenje da u osnovi pustolovina nije samo preuzimanje nesigurnog ishoda odnosno rizika, već i motivacija da se iskusi i sazna nešto novo. Višestruka motivacija (slika 1) je jedan od glavnih problema pustolovnog turizma.

Slika 1 Motivacija u pustolovnom turizmu

(Izvor: obrada autora prema Rabotić, B.: *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013)

2.3. Tipologija pustolovnog turizma

Tipologija je znanstvena disciplina koja određuje karakteristične osobine s namjerom da se u istovrsnom području odrede različiti tipovi i objasne odnosi među njima.³¹ Kao što je već spomenuto, definicija pustolovnog turizma je vrlo kompleksna.

³⁰ Ibidem (23.04.2020.)

³¹ Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (23.03.2020.)

Upravo zato mnogi autori nastojali su ovaj oblik turizma razvrstati u tipološke kategorije. Prema Geić S. postoje dvije glavne kategorije avanturističkih aktivnosti, a to su soft (lake) i hard (teške). Kako bismo prepoznali koje aktivnosti spadaju u soft, a koje u hard moramo znati njihovo primarno djelovanje. Pa tako, u soft vrstu spadaju aktivnosti s niskom razinom rizika, koje ne traže previše vještina. U ovu vrstu mogu se ubrojiti: kampiranje, biciklizam, penjanje, promatranje ptica i slično. Hard vrstu predstavljaju aktivnosti koje podrazumijevaju intenzivnu uključenost, potrebne vještine i znanja, te se pojavljuje visok stupanj rizika. Tu se mogu ubrojiti: rafting, vožnja kajakom, špiljarenje, slobodno penjanje, paragliding, kite-surfing i slično.³²

Tablica 1 Sportske aktivnosti prema klasifikaciji pustolovnog turizma

SOFT	HARD
Pješačenje	Speleologija
Promatranje ptica	Penjanje (stijena, planina)
Kampiranje	Heli skijanje
Arheološka ekspedicija	Kite-surfing
Vožnja kanuom	Paraglajding
Ekoturizam	Treking
Ribolov	
Ekološki održive aktivnosti	
Jahanje konja	
Lov	
Vožnja kajakom	
Rafting	
Orijentacijsko trčanje	
Istraživačke ekspedicije	
Safari	
Jedrenje	
Skijanje	
Surfanje	

Izvor: obrada autora prema: *Adventure Travel Trade Association (2013)*

³² Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, 2011, 297

Tablica 1 prikazuje podatke kojima se može utvrditi kako različiti autori različito kategoriziraju pojedini sport. Pa tako možemo vidjeti da prema Adventure Travel Trade Association-u aktivnosti poput raftinga i vožnje kajakom spadaju u soft kategoriju, dok Geić ubraja iste te aktivnosti u hard kategoriju. Na temelju toga možemo zaključiti kako je pustolovina subjektivan pojam za same turiste jer se povezuje i sa individualnim iskustvom. Turisti zainteresirani za pustolovni turizam prelaze svoje fizičke, geografske i kulturne granice i te granice se razlikuju od osobe do osobe.

2.4. Učinci pustolovnog turizma

U nastavku ovog potpoglavlja biti će objašnjeno na koje načine pustolovni turizam utječe na društvo, okoliš, kulturu i ekonomiju. Svaki od navedenih učinaka ima svoje pozitivne i negativne strane.

Pustolovni turizam pozitivno utječe na društvo jer može okupiti ljude različitih kultura u istom okruženju te im omogućiti da se kroz iste interese razumiju i uvažavaju svoje razlike. Želja za pustolovinom spaja lokalno stanovništvo i posjetitelje, zajedno sudjelujući u novim pustolovinama. Također pomaže i u stvaranju zdravih odnosa i razvijanju pojedinca na način da prihvaća tuđe stavove i razmišljanja. Učinci koji negativno utječu na društvo su pustolovne aktivnosti kojima se turisti bave i koje mogu ometati rezidente, a to može biti masovnost, zakrčenost ili buka.³³ Postoji problem „melting pot“ odnosno ideja za multietničko društvo koja ujedinjava kulture od svake etničke skupine tako da se od svake uzme ponešto i stvori još čvršća međusobna povezanost ili nova kultura i identitet.³⁴ To bi značilo da postoji mogućnost da se određena zemlja distancira od svog identiteta kako bi se prilagodila i zadovoljila turistička očekivanja i ideali.³⁵

Mnogi turisti koji putuju primarno zbog pustolovine su motivirani da sačuvaju područje u koje putuju što se svrstava pod pozitivne učinke pustolovnog turizma na okoliš. Percepcija i ponašanje vodiča prema okolišu utječe i na turističko ponašanje.

³³ ArcGIS, <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=68afe467d4ef4d6b880bff946e65792e> (3.8.2020.)

³⁴ Hrvatska enciklopedija, <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40032> (3.8.2020.)

³⁵ ArcGIS, <https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=68afe467d4ef4d6b880bff946e65792e> (3.8.2020.)

Zahvaljujući tome možemo zaključiti da se godine turističkih iskustava mogu nastaviti i u budućnosti. Negativni učinak na okoliš je pojačana turistička aktivnost kroz različita okruženja koja zbog pustolovnog turizma može dovesti do devastacije prirode i okoliša. Razbacivanje otpadom je problem koji može dovesti do štetnih učinaka u fizičkom i estetskom smislu. Hodanje kroz prirodu je još jedan problem koji može uzrokovati gubitak biološke raznolikosti, vegetacije ili unošenje stranih vrsta.³⁶

Turisti koji su željni pustolovina su u stanju iskusiti i cijeniti različite kulture, a zatim su spremni svoje iskustvo podijeliti s drugima što pozitivno utječe na kulturu jer sprečava da ona odumire. Kada se kulture ne poštuju dolazi do toga da se stvara lažna stvarnost i to onda negativno utječe na kulturu.

Pustolovni turizam pozitivno utječe na ekonomiju jer može predstavljati velik dio prihoda stanovnicima i državi općenito. Uključivanje pustolovnog turizma na turističko tržište može biti izuzetno važno i korisno za ekonomski uspjeh mnogih zemalja. Prihod od pustolovnog turizma može dovesti do razvoja koji stanovnicima pruža vrlo dobre uvjete za život, a samim time povećava i kvalitetu života pojedinaca. Primjerice, pustolovni turizam eksponencijalno raste u Indiji što znači da poteže za sobom i velik broj otvorenih radnih mjesta koji daje rezultat visokog broja zaposlenosti. Predviđa se da će do 2024. godine putovanja i turizam podržati 43.837.000 radnih mjesta (7,9% ukupne zaposlenosti), što je porast od 1,9% godišnje. Negativna strana pustolovnog turizma je ta da njegovo poslovanje u stranom vlasništvu može poremetiti poslovanje u lokalnom vlasništvu na način da uzrokuje istjecanje prihoda.³⁷

³⁶ Ibidem (3.8.2020.)

³⁷ Ibidem (3.8.2020.)

3. PUSTOLOVNI TURIZAM U SVIJETU

Pustolovni turizam tijekom proteklih godina eksponencijalno je porastao širom svijeta, a turisti su posjećivali prethodno otkrivena odredišta. To omogućuje novim destinacijama da se prodaju kao zaista jedinstvene i privlačne onim putnicima koji traže rijetka, neusporediva iskustva. Globalno izvješće UNWTO-a za pustolovni turizam predviđa sadašnju i buduću analizu pustolovnog turizma kao sektora koji prati globalne trendove i strukturirana znanja koja rezultiraju rastućim tržištem koje se brzo širi, a posebice na novim destinacijama.³⁸

3.1. Povijest pustolovnog turizma u svijetu

U povijesti je pustolovina bila znanstvenog karaktera povezana s istraživanjem nepoznatih kultura i područja. To nije slučaj i u suvremenom svijetu, u kojemu pustolovina podrazumijeva putovanja radi ostvarenja nekih novih doživljaja uz kontrolirani rizik i stupanj opasnosti.³⁹ Osim toga pustolovni turizam u povijesti se može povezati i s lovom na životinje te na ostale ljudske aktivnosti koje su bile primarne za egzistenciju, a koje su se kasnije razvile u posebne oblike turizma. Početkom devetnaestog stoljeća otprilike možemo odrediti početak modernog pustolovnog turizma, kada se alpinizam razvija osvajanjem prvih vrhova Alpa, a samim time započinje i novo doba masovnog turizma.⁴⁰ Sredinom devetnaestog stoljeća avanturisti su se počeli sve više i više upuštati u aktivnosti poput raftinga rijekom Colorado 1869. i prvog uspona na Matterhorn 1865. Nakon toga vrlo brzo su se kreirale dvije važne institucije: „The National Geographic Society“ (Nacionalno zemljopisno društvo) i „Explorers Club“ (Klub istraživača). Sredinom dvadesetog stoljeća većina uspona na poznate planine privukla je globalnu pozornost i samim time nadahnula mnoge ljude na vlastite pustolovne ekspedicije što je rezultiralo uzletom modernog pustolovnog turizma.⁴¹ Druga polovica dvadesetog stoljeća registrira sve veći trend porasta svjesnosti čovjeka prema prirodi i aktivnostima u njoj. Većinom se prije

³⁸ UNWTO Global Reports, <https://skift.com/wp-content/uploads/2014/11/unwto-global-report-on-adventure-tourism.pdf> (8.5.2020.)

³⁹ Rabotić, B.: *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013, 83

⁴⁰ Docupedia, https://docupedia.de/zg/Tourismus_und_Tourismusgeschichte#cite_note-ftn33-33 (30.07.2020.)

⁴¹ Tourism Notes, <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/> (30.07.2020.)

putovalo na udaljenija područja i na ona koja nude teške terene jer su takva putovanja bila dostupnija znanstvenicima i istraživačima, dok je komercijalizacija ove vrste turizma došla tek kasnije.⁴²

Pustolovni turizam širom svijeta podsektor je komercijalnog turizma. Narastao je kao rezultat povećanja urbanizacije ljudske populacije, povećanja marketing pustolovnih iskustava kroz različite oblike masovne zabave, povećanja komercijalizacije rekreacija na otvorenom te povećanja mogućnosti za iznajmljivanje i prodaju opreme, odjeće i stambenih objekata.⁴³

Smatra se kako je većina pustolovnih turističkih proizvoda u svijetu kratkotrajna i niskokvalificirana, a da su korisnici ili pasivni (u tandemu padobranstva) ili žele sudjelovati s ograničenom obukom koja je dio proizvoda (rafting). Onaj manji dio ponuda vezanih uz pustolovni turizam su putovanja koja iziskuju duže trajanje i veću cijenu, a odvijaju se na udaljenim područjima i dostupna su samo aktivnim sudionicima koji imaju prethodne vještine i specijalnu opremu.⁴⁴

3.2. Globalni trendovi u pustolovnom turizmu

Kada se povećavaju globalne razine raspoloživog dohotka i kada dođe do promjene u perspektivi potrošača odnosno kada raste interes za alternativne promjene, više ljudi si može priuštiti odmor s većim brojem mogućnosti za pustolovne aktivnosti. Međutim, očekivanja potrošača se mijenjaju, pa možemo zaključiti kako na pustolovni turizam utječe napredak tehnologije i mrežne povezanosti te promjene demografskih obilježja. Također postoji porast na strani ponude, što je rezultat stvaranja novih poduzeća kako bi se zadovoljila potražnja. Što se tiče ulaska na tržište, pustolovni turizam susreće se s niskom razinom prepreka osobito na tržištima koja su u razvoju ili nastajanju. Trend za podržavane turističke kompanije u razvijenijim zemljama znači uključiti pustolovne aktivnosti u svoju sveukupnu ponudu.⁴⁵

⁴² Adventure Travel Trade Association, <http://files.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web> (30.7.2020.)

⁴³ Buckley, R.: *Adventure Tourism*, International Centre for Ecotourism, Griffith University, Australia, 2006, 2

⁴⁴ Ibidem (8.5.2020.)

⁴⁵ Ibidem (8.5.2020.)

U 2010. godini provedena je studija o veličini tržišta pustolovnog turizma od strane ATTA, The George Washington University (GWU) i Xola Consulting. Rezultatima je utvrđeno da je globalna vrijednost ove vrste turizma 89 milijardi USD. Godine 2013. ponovljena je studija te je otkrila da je 42% putnika krenulo na avanturistička putovanja što je sektoru doprinijelo 263 milijarde USD – to je značilo porast za 195% u samo dvije godine. Ovakav porast doveo je i do porasta međunarodnih odlazaka, broja putnika kojima je primarni motiv pustolovina i povećanje prosječne potrošnje.⁴⁶

Sveukupno 69% posto međunarodnih turističkih kretanja odnosi se na Sjevernu i Južnu Ameriku i Europu, a to vrijedi i za pustolovni turizam. UNWTO Tourism Highlights bilježi da su između 2009. i 2010. godine kretanja južnoamerikanaca porasla s 1,4% na 8%. Također je istaknuto kako mnoga gospodarstva u nastajanju pokazuju brz porast ukoliko imaju rastuću razinu raspoloživog dohotka. To se primjećuje posebice na tržištima Afrike, Azije, Bliskog Istoka te Srednje i Istočne Europe. Trend u pustolovnom turističkom sektoru predstavlja disintermedijacija što znači izostavljanje posrednika (putničke agencije ili turoperatora) koji povezuje potrošača s pružateljem usluga na određenom tržištu.⁴⁷ Putnik će vjerojatnije otići izravno do pružatelja usluge jer može pristupiti pouzdanim korisničkim podacima i informacijama. Adventure Pulse: USA Adventure Travel Profiles je studija koja istražuje tržišta pustolovnih putovanja u Sjedinjenim Američkim Državama, a ukazuje na to da je 71% putnika avanturista stvaralo vlastite aranžmane. Trend disintermedijacije koji je više izražen na razvijenim pustolovnim tržištima, ima mogućnost izazvati promjene u lancu ponude u zemljama u razvoju. Trend rasta ponude u pustolovnom turističkom sektoru predstavlja pojavu kada zemlje u razvoju polako stižu razvijene zemlje u potrošnji i kretanju. Prema predviđanjima UNWTO-a, dolasci u zemlje u razvoju premašiti će one u razvijenim gospodarstvima, što bi značilo da će do 2030. godine 57% dolazaka biti u zemljama koje se razvijaju. Samim time očekuje se prilagođavanje porasta potražnje zbog očekivanog porasta ponude.⁴⁸

Odredišta širom svijeta prepoznala su da putnici žele što autentičnije proizvode. Stoga destinacije prikazuju svoje slogane kako bi privukle što više avanturističkih

⁴⁶ Ibidem (8.5.2020.)

⁴⁷ UNWTO Global Reports, <https://skift.com/wp-content/uploads/2014/11/unwto-global-report-on-adventure-tourism.pdf> (8.5.2020.)

⁴⁸ Ibidem (8.5.2020.)

turista, primjerice Slovenija svojim sloganom poziva na planinarenje u kampanji „I Feel Slovenia“, Norveška svojim fjordovima i glečerima promovira slogan „Powered by Nature“, a Novi Zeland uz poruku „100% Pure New Zealand“ naglašava svoju kulturu, planinarenja i divlje životinje itd.⁴⁹

3.3. Studija slučaja – Čile

Čile je zemlja koja je smještena uz zapadnu obalu Južne Amerike, zaštićena je velikim geografskim barijerama, pustinjom Atacama na sjeveru, golemim i zadivljujućim Andama na istoku, Tihim oceanom koji se prostire duž zapadne obale te jug koji je dio antarktičkog teritorija.⁵⁰ Zahvaljujući geografskom položaju Čile svojim posjetiteljima može ponuditi niz avanturističkih aktivnosti koje se odnose na mjesta koje čovjek praktički ne dotiče. Od pacifičke obale do Anda, posjetitelji mogu doživjeti jezera, rijeke, šume, ledenjake, fjordove, vulkane, planine, kao i gradove koji očaravaju povijesti i kulturom.

Prema podacima Odjeljenja za istraživanje, tijekom 2016. godine od ukupno 1.984.890 stranih turista koji su posjetili Čile, više od polovice izjavljuje da su glavni razlozi odabira Čilea za turističku destinaciju, pejzaži, priroda, čileanska flora i fauna. Sukladno tome, očitovano je da su glavne aktivnosti turista koji posjećuju Čile posjeti divljim, zaštićenim područjima i aktivnostima kopnenih voda. Tijekom 2016. godine divlja zaštićena područja primila su 26% stranih posjetitelja, a ostalih 74% označavaju domaći turisti. Pod pojmom pustolovni i prirodni turizam, u smislu utjecaja na nacionalno gospodarstvo, strani i domaći turisti pridonijeli su gospodarstvu 1.352 milijuna američkih dolara, što odgovara 15,9% ukupnih turističkih rashoda. Čile se smatra jednom od najsigurnijih zemalja Južne Amerike s najnižim stopama ozbiljnih prekršaja prema relevantnim izvješćima. Čileu visok stupanj sigurnosti ide u prilog u odnosu na ostale države Južne Amerike.⁵¹

Čile turistima nudi niz aktivnosti koje su uvjetovane avanturom kao što su ture pješaćenja i treking ture, skijanje i snowbordanje, vožnja biciklom kroz planine, jahanje

⁴⁹ Ibidem (8.5.2020.)

⁵⁰ Britannica, <https://www.britannica.com/place/Chile> (8.5.2020.)

⁵¹ Chile Travel, <https://chile.travel/en/chile-was-awarded-as-the-best-world-adventure-tourism-destination-at-world-travel-awards> (8.5.2020.)

Pješačenje i trekking ture poznate su za središnju regiju Čilea. Pješačke staze Nacionalnog Parka La Campana u blizini Valparaisoa nude posjetiteljima pješačenje do 8 sati rutom palminog drveta. U blizini glavnog grada Santiaga, u dolini Cajón del Maipo, trekeri mogu s prirodnog spomenika El Morado uživati u pogledu. Na jugu, Nacionalni park Huerquehue okružuje jezero Caburgua, a Nacionalni park Villarrica uključuje stazu koja se penje na istoimeni vulkan. Nacionalni park Torres del Paine predstavlja rutu za pješačenje kroz ledenjake i jezera koji su postavljeni u pozadini granitnih kula.⁵²

Planinarenje i penjanje u Čileu označava najveći vulkan na svijetu Ojos del Salado koji ima visinu 6.893 metra. Iskusnim planinarima koji dolaze iz cijelog svijeta pruža uzbudljiv izazov kako bi testirali svoje sposobnosti. Uspon na vulkan Parinacota također ispunjava posjetitelje adrenalinom jer je njegov stožac obložen vječnim snijegom. Čile predstavlja područje San Ramón u Santiagu koje je odlično za početnike u planinarenju. Visoki vrhovi i vulkani južnog dijela Čilea idealni su za stručne penjače, pa se tako razmještaj granitnih tornjeva Torres del Paine smatra netaknutim iskustvom divljine.⁵³

Rafting među zelenim šumama, jezerima, fjordovima i usjecima daje posjetitelju doživljaj pun adrenalina. Rijeke središnjeg i južnog Čilea, spuštajući se od Anda do Tihog oceana, nude uzbudljive i izazovne brzake koji su stvoreni za rafting. Početnici mogu naučiti osnovne vještine na stazama niskog intenziteta poput rijeke Maipo u blizini Santiaga. Rijeka Claro u nacionalnom parku Siete Tazas idealna je za grupna putovanja. Za posjetitelje s više iskustva i vještina, Čile nudi rijeke Trancura i Liucura na kojima se uz stijene, ljubitelji adrenalina, suočavaju i sa vrtložnim strujama brzaka klasa 4 i 5. Stručnjaci u raftingu suočavaju se s izazovima na rijeci Futaleufu u Patagoniji čiji su brzaci 5. klase što znači da su dugi i komplicirani.⁵⁴

Jahanje konja nudi istraživanje brojnih staza i klisura te jahanje kroz pustinske dine i oaze. Avanturisti ovom turom mogu vidjeti čarobne krajolike San Pedro de Atacama, otkriti dolinu Elqui, nacionalne parkove i jahanje uz obalu. Podrazumijeva se još i jahanje po visokim planinama Anda i spavanje pod zvijezdama te jahanje kroz

⁵² Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/hiking-and-trekking> (8.5.2020.)

⁵³ Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/mountaineering-and-climbing> (8.5.2020.)

⁵⁴ Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/rafting> (8.5.2020.)

vulkane i kratere Rapa Nui. Posjetiteljima je zagarantiran autentičan pogled na tradiciju čileanske Patagonije i osjećaj slobode tijekom putovanja kroz čileanski krajobraz.⁵⁵

Ronjenje među šumama morskih algi, šarenim morskim zvijezdama i ribama koje žive u dubinama čileanske obale daje avanturistima poseban uvid u raznolikost morskog svijeta. Tura započinje polaskom broda iz uvale Chañaral de Aceituno ili uvale Punta de Choros. Omogućuje ronjenje u nacionalnom rezervatu Pingüinos de Humboldt u kojemu turisti mogu vidjeti pingvine, morske vidre i morske lavove. Na Los Mollesu i Pichidangui, u blizini Zapallara mogu se vidjeti intenzivne boje morskih zvijezda i spužvi. Blizu Uskršnjeg otoka (Rapa Nui) nalaze se tajanstvene špilje i potopljeni Moai na grebenu Las Ancoras.⁵⁶

Surfanje obalom koja se proteže na 4 000 kilometara i koju turisti mogu istražiti. Ključno odredište za surfere iz cijelog svijeta je Arica, a posjetiteljima nudi toplo more i val zvan 'El Gringo'. Svemu tome pogoduje i umjerena cjelogodišnja klima. U Iquiqueu posjetitelji mogu gledati surferske nastupe, dok u središnjem dijelu zemlje mogu posjetiti grad Punta de Lobos u Pichilemu koji glasi kao svjetski glavni grad za surfanje.⁵⁷

Zipline pruža posjetiteljima slobodu letenja u zraku i mogućnost viđenja Čilea odozgo. Nude se vožnje na visinama većim od 25 metara, a vožnjom od stabla do stabla, avanturisti stvaraju doživljaje. U Cajón del Maipo omogućeno je to tijekom cijele godine, a također nudi i različite razine težine. Za posjetitelje koji su željni adrenalina, Čile nudi najdužu vožnju u Južnoj Americi koja se proteže na više od 3 500 metara duljine, a prolazi vulkane Villarrica, Quetrupillán i Lanín te ima šest stanica. Također postoji i zipline na jugu zemlje u biološkom rezervatu Huilo Huilo gdje se mogu vidjeti znamenitosti jezera General Carrera.⁵⁸

⁵⁵ Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/horseback-riding> (30.7.2020.)

⁵⁶ Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/diving> (30.7.2020.)

⁵⁷ Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/surfing> (30.7.2020.)

⁵⁸ Chile Travel, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/cable-riding> (30.7.2020.)

4. PUSTOLOVNI TURIZAM U HRVATSKOJ

Pustolovni turizam se u Hrvatskoj razvija, međutim puno sporije nego u Europi ili ostatku svijeta. Kao što je navedeno, pustolovni turizam u svijetu godišnje raste čak do oko 65% te je tako postao jedan od najbrže rastućih segmenata. Međutim u Hrvatskoj se rijetko koji agenti upuštaju u takvu vrstu turizma. Hrvatska svojim prirodnim resursima i bogatom poviješću ima komparativnu prednost za razvoj ove vrste turizma. Mnoge planine u Hrvatskoj omogućuju posjetiteljima da traže izazove u netaknutim prirodnim uvjetima. Kako je sve popularniji pustolovni sport sportsko penjanje, tako se posjetiteljima nude alpinističke škole, kao što su Anića kuk u Velikoj Paklenici, Biokovo, Klek u Gorskom kotaru i slično.⁵⁹

4.1. Povijesni razvoj pustolovnog turizma u Hrvatskoj

Pustolovni turizam se u Hrvatskoj počeo razvijati krajem 19. stoljeća, a bio je sinonim za brojne sportske organizacije i aktivnosti. Važna prekretnica bio je osnutak Hrvatskog planinarskog saveza koji je doveo do toga da su Hrvati postali prvi u ovom dijelu Europe i deveti narod svijeta koji je osnovao svoje planinarsko društvo. Između ostalog, osnivale su se i „specijalizirane“ komisije/odsjeci/klubovi kao što su speleološki, alpinistički, penjački i slični. Upravo je razvoj ove vrste klubova imao veliku ulogu u unapređenju pustolovnog duha. Hrvatski planinarski savez aktivno je organizirao ekspedicije, istraživanja i izlete ne samo u Hrvatskoj, već i u svijetu. Također, zahvaljujući Hrvatskom jedriličarskom savezu, Hrvatska je bila polazna točka brojnih jedriličarskih pothvata i ekspedicija.⁶⁰

Sedamdesetih godina je, prema svjetskim trendovima, u Hrvatskoj bilo popularno jedrenje na dasci, dok je osamdesetih godina to bio brdski turizam i ronjenje. Sredina devedesetih godina se smatrala zlatnim dobom raftinga te su se na temelju toga stvarali individualni aranžmani, domaće organizirane grupe, a samim time dolazilo je i više stranaca. Početkom 21. stoljeća održale su se prve pustolovne utrke u Hrvatskoj pod nazivom „Cro-Challenge“, „Terra Incognita“ i „KI.Challenge“. Hrvatska

⁵⁹ Poslovni.hr, <https://www.poslovni.hr/lifestyle/hrvatska-premalo-koristi-potencijale-pustolovnog-turizma-31018> (10.5.2020.)

⁶⁰ Šimunec, L. *Promocija avanturističkog turizma u funkciji unapređenja turističke ponude Hrvatske*, Zagreb, 2015, 68

se tako plasirala na tržište i promovirala kao zanimljiva pustolovna destinacija. Osim stranih turista, potaknule su i domaće turiste na pustolovni turizam. Značajni su i pustolovni team-building programi koji su potaknuli rast kako potražnje tako i ponude. U ponudi je bilo sve više adrenalinskih aktivnosti i sadržaja, a osim toga počelo se osnivati sve više tvrtki i obrta koji nude usluge i proizvode vezane upravo za pustolovni turizam.⁶¹

Hrvatska turistička ponuda se dvadesetak godina nakon Drugog svjetskog rata bazira na masovnom turizmu te se prodaje kao „sunce i more“ što utječe na socijalne i prostorne resurse, sezonski karakter, neravnomjernost u vremenu i prostoru te prenatrpanost priobalnog područja. Iako ovaj oblik turizma i dalje dominira, ne samo u Hrvatskoj, već i u svjetskim turističkim destinacijama, posebni oblici turizma počinju sve ozbiljnije zauzimati svoje mjesto.⁶²

Kao alternativa masovnom proizvodu „sunca i mora“ u turističkoj ponudi Hrvatske su se pojavili posebni oblici turizma koji podrazumijevaju društveno odgovoran, kvalitetniji i ekološki prikladniji proizvod. Ovom vrstom turizma pokušava se staviti naglasak na autentičnost identiteta. Na temelju toga su se razvili sportsko-rekreativni, nautički, pustolovni, vjerski zdravstveni i drugi oblici.⁶³

4.2. Potencijali razvoja pustolovnog turizma u Republici Hrvatskoj

Kao što je već navedeno Hrvatska posjeduje velike prirodne potencijale za razvoj pustolovnog turizma, međutim ti bogati resursi se slabo koriste. Uz kvalitetno razrađenu ponudu i dobru promociju, Hrvatska bi mogla ostvariti razvoj ove vrste turizma. Adrenalinskim sportovima i njihovom promocijom bi se moglo privući veći broj posjetitelja. Za pustolovnu turističku ponudu u Hrvatskoj možemo reći da je dezorganizirana i disperzirana te da se rijetko koji agenti na tržištu specijaliziraju za ovu vrstu turizma.⁶⁴

⁶¹ Ibidem 68

⁶² Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, 2011, 223

⁶³ Ibidem 223

⁶⁴ Ibidem 223

ATTA je u svom izvješću navela kako je Hrvatska destinacija s velikim potencijalima za razvoj pustolovnog turizma. To znači da Hrvatska ima bogate resurse na temelju kojih se mogu razviti mnoge pustolovne aktivnosti poput raftinga, planinarenja, promatranja ptica, penjanja, paraglajdinga i speleologije. Nije poznata vrijednost hrvatskog tržišta pustolovnog turizma, ali kao najrazvijenije niše mogu se navesti rafting, cikloturizam, brdsko pješaćenje i vožnja kajakom po moru.⁶⁵

U Hrvatskoj se na godišnjoj razini organizira velik broj pustolovnih utrka različite težine i trajanja. Često su to utrke vezane za kajak, rafting, mountain bike utrke, paraglajding, orijentacijske, penjačka natjecanja, triatloni, maratoni i drugi sportski događaji koji se mogu prirediti u prirodi. Takvim sportovima promiče se širenje znanja o aktivnostima u prirodi te se razvijaju određene vještine pojedinca kao sportaša ili rekreativca. Najpoznatije utrke su: Učka mountain trek, Risnjak mountain trek, Velebit adventure trekking, KI Challenge, Zagreb Urban Challenge, Cro challenge Dalmatia, Cro challenge Paklenica i Cro challenge Dubrovnik.⁶⁶ Također, Hrvatska se može pohvaliti i ronilačkim lokacijama na Jadranu koje imaju vrlo atraktivne podvodne grebene, zidove, podmorske špilje, jame i kanale. Pretpostavlja se da je, prema broju špilja koje su pronađene na kopnu, još najmanje 1500 špilja neotkriveno u Jadranu. Jadransko more posjetiteljima može ponuditi raznolikost biljnog i životinjskog svijeta. Osim toga posjetitelje privlače i lokaliteti koji kriju tragove povijesnih vremena – podmorske olupine i arheološki lokaliteti.⁶⁷

4.3. Studija slučaja – Raftrek Adventure Travel d.o.o.

Raftrek Adventure Travel je turistička agencija koja je osnovana 2011. godine. Specijalizirana je za provođenje aktivnih i pustolovnih jednodnevnih izleta ili višednevnih aranžmana. Aktivnosti koje nudi su kajaking, rafting, vožnja biciklom i treking na području cijele Hrvatske. Sjedište agencije je u Krapini, a glavni ured nalazi se u Zagrebu i ima desetak zaposlenika, a tijekom turističke sezone zapošljavaju još dvadesetak djelatnika. Cjelokupna ponuda fokusira se na strano tržište, međutim

⁶⁵ Poslovni.hr, <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-br-1-za-razvoj-pustolovnog-turizma-318660> (10.5.2020.)

⁶⁶ Turistplus – portal za turizam, https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/ (10.5.2020.)

⁶⁷ Ibidem (10.5.2020.)

domaće također nije isključeno. Ponuda se plasira na međunarodno tržište kroz tri kanala prodaje: domaće i strane agencije te internetsko oglašavanje.⁶⁸

Raftrek Adventure Travel prilagođava i mijenja ponude prema željama turista. Žele da posjetitelji dožive jedinstvenu avanturu koju je njihov tim prethodno dobro isplanirao. Što se tiče biciklističkih aktivnosti nude vožnju biciklom oko Nacionalnog parka Krka i u samom Nacionalnom parku Plitvička jezera. Ponuda vožnja kajakom vezana je za otok Zlarin i Novigradski zaljev. Raftrek Adventure Travel nudi organizirane ponude raftinga na Mrežnici, Cetini, Uni, Tari i Zrmanji. Osim toga u ponudi se mogu naći i pješačke ture (NP Krka i NP Plitvička jezera), trekking ture (NP Paklenica, Krupa Kanjon i Sjeverni Velebit) te canyoning što znači hodanje kroz rijeku i brzace, plivanje prirodnim bazenima i obilaženje slapova i jezera.⁶⁹

Raftrek Adventure Travel ulaže značajan trud u posebne oblike turizma. Njihov cilj je da u određenim područjima i regijama pridonese lokalnoj zajednici. Odgovorno putovanje im je vrlo važno, stoga nastoje postići rezultat sa što manje posljedica na mjestima u koje se putuje s ciljem da se očuva priroda i kultura određenog mjesta. Vodiči Raftrek Adventure Travela su obučeni da njihov učinak na okoliš bude što manji, da se pritom ne umanjuje iskustvo korisnika usluga. Njihovi izleti su organizirani na način da se osigura lokalnom stanovništvu najviša korist u obliku otkupa autentičnih poljoprivrednih proizvoda te otvaranja novih radnih mjesta.⁷⁰

⁶⁸ Raftrek Travel, <https://raftrek.com/hr/o-nama/> (10.5.2020.)

⁶⁹ Raftrek Travel, <https://raftrek.com/hr/aktivnosti/>(10.5.2020.)

⁷⁰ Ibidem (3.8.2020.)

5. SWOT ANALIZA PUSTOLOVNOG TURIZMA U HRVATSKOJ

Na Sveučilištu Stanford 1960-ih i 1970-ih godina, istraživački tim u sastavu Otis Benepe, Albert Humphrey, Birger Lie, Marion Doshier osmislio je SWOT analizu. Započeli su pitanjima: „Što je dobro, a što loše u operacijama?“, zatim je njihovo istraživanje vodilo pitanjima: „Što je dobro, a što loše u sadašnjosti i budućnosti?“. Zadovoljavajućim (Satisfactory) nazvali su ono što je dobro u sadašnjosti, dok su prilike (Opportunity) nazvali ono što je dobro u budućnosti. Stoga se loše u sadašnjosti nazivalo krivnjom (Fault), dok se loše u budućnosti nazivalo prijetnjom (Threat). Ovim riječima nastao je akronim koji je glasio SOFT, a kasnije je on promijenjen u SWOT. SWOT analiza koristi se za razvoj strateškog planiranja i procjenu konkurenata i njihove pozicije.⁷¹

Vanjski i unutarnji čimbenici koji utječu na budućnost poduzeća zovu se strateški čimbenici i oni se sabiru u SWOT analizi. Dakle, SWOT analizom bi se trebale identificirati prilike koje nisu iskoristive zbog nedostatka određenih resursa i mjerodavnosti koje poduzeće posjeduje. Prilike i prijetnje su varijable koje čine vanjsko okruženje, što znači da nisu unutar kontrole menadžmenta. Snage i slabosti su varijable koje su dio unutarnjeg okruženja. Osim čimbenika koje je moguće kvantificirati, važno je zabilježiti i one koji se ne mogu kvantificirati.⁷²

Hrvatska zahvaljujući prirodnim ljepotama i mnoštvom resursa ima potencijal u stvaranju novog proizvoda vezanog uz pustolovni turizam. Na temelju provedenog istraživanja, SWOT analizom (Tablica 2) postavljena je dijagnoza hrvatskog turizma i njezinih prednosti. Osim toga prikazana je i okolina u kojoj se pozicionira i nalazi. Kako bi se stvarali što kvalitetniji proizvodi i usluge u nekoj destinaciji, važno je širokokutno promatrati na regionalnoj i globalnoj razini izazove i probleme koji se pojavljuju u turizmu. Koristeći ljudske, materijalne i prirodne resurse lakše se dolazi do ostvarenja određenog cilja i njihovom kombinacijom mogu se postići zadovoljavajući rezultati. Geografska raznolikost, Hrvatsku čini atraktivnom zemljom za turiste koji su željni pustolovina. Svojim posjetiteljima Hrvatska nudi planine koje su pogodne za trekking, planinarenje, penjanje i ostale aktivnosti; more koje je pogodno za istraživanje flore i

⁷¹ Autry, C. W.; Bond, E. U.; Harvey, M.; Novicevic, M. M.: *Dual-perspective SWOT: a synthesis of marketing intelligence and planning*, Marketing Intelligence & Planning, 2004, 85

⁷² Ibidem, 85

faune; rijeke koje su idealne za rafting i vožnju kajakom; nacionalni parkovi koji se mogu razgledati pješice ili biciklom. Također je važno i lokalno stanovništvo koje se može pohvaliti dugom tradicijom i koje bi trebalo iskoristiti kao prikaz vlastitog identiteta i na temelju toga stvarati nove oblike turizma zbog toga što to posjetitelji žele i traže.

Tablica 2 SWOT analiza pustolovnog turizma u Hrvatskoj

SNAGE	SLABOSTI
Geomorfološka i prirodna raznolikost Geografski položaj Razvedenost obale Prirodne ljepote priobalnog i kontinentalnog područja Čistoća mora i rijeka Kvaliteta okoliša Bogata kulturna baština Pogodna klima i vremenski uvjeti Opća i osobna sigurnost Tradicija	Nedostatak ulaganja u pustolovni turizam Ulaganje u masovni turizam Nedostatak ulaganja u posebne oblike turizma Sezonalnost Prometna infrastruktura Nedovoljno ulaganje u marketing Slaba ponuda dodatnih sadržaja
PRILIKE	PRIJETNJE
Proširenje sezone na cijelu godinu Edukacija i osposobljavanje ljudi za rad u pustolovnom turizmu Širenje turističke ponude na unutrašnjost Hrvatske Povećanje razvoja turizma u ruralnom području Novi proizvodi i usluge Pojava globalnih trendova iz područja pustolovnog turizma Mogućnost stvaranja novih proizvoda u pustolovnom turizmu pomoću EU fondova	Ekološki problemi (požari, smeće, kvaliteta zraka, zagađenost voda...) Nedovoljna stručnost radne snage Visoke cijene Konkurencija Spora prilagodba trendovima Utjecaj na okoliš Utjecaj na domicilno stanovništvo i kulturu Utjecaj aktualne pandemije na turistička kretanja

Izvor: obrada autora prema dostupnoj literaturi

Analizom snaga, slabosti, prilika i prijetnja prikazan je pustolovni turizam u Hrvatskoj. Prikazano je kako snage obuhvaćaju geomorfološku i prirodnu raznolikost, razvedenost obale, prirodne ljepote priobalnog i kontinentalnog područja, bogatu kulturnu baštinu, čistoću mora i rijeka te kvalitetu okoliša. Geografski položaj sa svojom umjerenom klimom pogoduje ugodnom boravku u Hrvatskoj tijekom cijele godine, misleći pritom na ljetne, ali i zimske aktivnosti. Opća i osobna sigurnost je većini posjetitelja vrlo bitna kod odabira destinacije, što znači da je to također njezina snaga.

Uz snage pustolovnog turizma prikazane su i slabosti. Hrvatski turizam pretežno se oslanja na masovni turizam i svoj proizvod prodaje na temelju „sunca i mora“. Zbog toga se nedostatno ulaže u posebne oblike turizma kojima bi se uspjele smanjiti sezonalnost, odnosno proširila bi se turistička sezona tijekom ostalih mjeseci u godini. Razvijanjem konkretno pustolovnog turizma kao posebnog oblika turizma, uspješno bi se proširila sezona jer je ovaj oblik turizma sklon prilagođavanju vremenskim prilikama te se aktivnosti ne moraju organizirati samo u ljetnim mjesecima. Nedovoljno se ulaže u marketing koji bi zasigurno pridonio razvoju pustolovnog turizma u Hrvatskoj i na taj način privukao turiste da se upuste u pustolovine.

Prilike pustolovnog turizma u Hrvatskoj predstavljaju širenje turističke ponude na unutrašnjost Hrvatske što je vrlo bitno jer kao što je i prethodno navedeno, hrvatski se turizam previše svodi na priobalno područje. Samim time bi se intenzivirao i razvoj turizma u ruralnom području Hrvatske. Omogućilo bi se osposobljavanje lokalnog stanovništva za rad u pustolovnom turizmu. Prilike prikazuju da je vrlo važno pratiti globalne trendove iz područja pustolovnog turizma kako bi se uspješno konkuriralo na svjetskom turističkom tržištu. EU fondovi predstavljaju priliku u obliku subvencije novih pustolovnih proizvoda i usluga.

Osim mnoštva prilika koje se nude, javljaju se i prijetnje. Motiv pustolovnih turista je ponajviše priroda te njezina čistoća, stoga ekološki problemi (loša kvaliteta zraka, zagađenost voda i okoliša) mogu biti velika prijetnja. Trenutno je najveća prijetnja za turistička kretanja aktualna pandemija. Nedovoljna stručnost i ne praćenje trendova može unazaditi ponudu vezanu za pustolovni turizam. Vrlo je važno analizirati područje na kojem se planira baviti pustolovnim turizmom kako bi se utvrdili mogući utjecaji ne samo na okoliš, već i na domicilno stanovništvo te prema tome razviti strategiju razvoja.

ZAKLJUČAK

Pustolovni turizam smatra se relativno novim oblikom turizma posebnih interesa. Zbog svoje velike atraktivnosti i posebnog doživljaja koje daje turistima doživljava intenzivan rast. Kako bi se omogućila održiva alternativa masovnom turizmu potrebno je stvarati i razvijati posebne oblike turizma. Usprkos aktualnoj pandemiji i povremenim krizama, turizam na globalnoj razini ima tendenciju rasta, a turisti traže nova područja za stvaranje vlastitog doživljaja i avanture. Stoga se formiraju sukladno ponudi i potražnji nova tržišta te se stvaraju pozitivni učinci za sve dionike.

Avanturisti traže doživljaje koji uključuju kontakte s lokalnim stanovništvom i žele iskusiti lokalnu kulturu. Na neki način žele doživjeti način života iz prve ruke i isprobati njihove svakodnevne aktivnosti. Pustolovni turizam je prema statistici jedna od najbrže rastućih grana turizma u svijetu. Shodno tome, teži daljnjem rastu, a kako bi pružatelji usluga uspješno sudjelovali u procesu poslovanja, važno je pratiti promjene koje se događaju kod potražnje. Turisti kojima je primarni cilj avantura, imaju tendenciju da svoje slobodno vrijeme provedu aktivno i kroz sport. Trendovi u turizmu daju nam do znanja kako sve više opada trend „sunce i more“. Sve su aktualniji aktivno provedeni odmori koji sve više privlače turiste na takve aranžmane. Turisti koji su u potrazi za pustolovnim iskustvima u nekoj destinaciji koja im nudi prirodne i kulturne vrijednosti, spremni su izdvojiti veće količine novaca te time postoji mogućnost za većom zaradom u receptivnoj destinaciji. Pustolovnog turista karakterizira veća platežna moć te je spreman izdvojiti novac na nesvakidašnje i autentično iskustvo. Važno je pratiti globalne trendove u turizmu i prilagođavati im se. Kao segment globalnog gospodarstva koji je u velikoj mjeri pogođen pandemijom COVID-19, turizam se prilagođava novonastaloj situaciji, nastojeći odgovoriti na nove potrebe i motive putovanja, poput aktivnog odmora u prirodi, a upravo to predstavlja pustolovni turizam.

U tom kontekstu, najveća prednost Hrvatske su prirodne atrakcije kojima obiluje, a to joj ujedno i omogućuje orijentaciju na održivi razvoj posebnih oblika turizma. Međutim, Hrvatska kao turistička destinacija ne prati dovoljno tržišne trendove. Na temelju provedenog istraživanja možemo zaključiti da Hrvatska još uvijek nije dovoljno razvila ponudu pustolovnog turizma, unatoč resursima koje ima, što potvrđuje hipotezu postavljenu u uvodu.

LITERATURA:

Knjige:

1. Agarwal, S.; Busby, G.; Huang, R.: *Special Interest Tourism: Concepts, Contexts and Cases*, CABI, 2018
2. Autry, C. W.; Bond, E. U.; Harvey, M.; Novicevic, M. M.: *Dual-perspective SWOT: a synthesis of marketing intelligence and planning*, Marketing Intelligence & Planning, 2004
3. Buckley, R.: *Adventure Tourism, International Centre for Ecotourism*, Griffith University, Australia, 2006
4. Čavlek N. i suradnici, *Ekonomске osnove i organizacijski sustav*, Školska knjiga, Zagreb, 2011
5. Čorak, S. et. al.: *Hrvatski turizam – plavo, bijelo, zeleno*, Institut za turizam, Zagreb, 2006
6. Dragičević, M.: *Društveni troškovi razvoja turizma*, doktorska disertacija, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1988
7. Dujmović, M.: *Kultura turizma*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2014
8. Geić, S.: *Menadžment selektivnih oblika turizma*, Sveučilišni studijski centar za stručne studije, Split, 2011
9. Gržinić, J.: *Uvod u turizam povijest, razvoj, perspektive*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019
10. Hunziker, W., Krapf J.L.: *Opći plan turističke nastave*, Polygraph, Zürich, 1942
11. Jadrešić, V.: *Janusovo lice turizma: od masovnog do selektivno – održivog turizma*, Plejada, Zagreb, 2010
12. Pančić Kombol, T.: *Selektivni turizam. Uvod u menadžment prirodnih i kulturnih resursa*, Matulji: TMCP Sagena, 2000
13. Rabotić, B.: *Selektivni oblici turizma*, Visoka turistička škola strukovnih studija, Beograd, 2013
14. Šimunec, L.: *Promocija avanturističkog turizma u funkciji unapređenja turističke ponude Hrvatske*, Zagreb, 2015

Znanstveni i stručni radovi:

1. Kušen, E.: *Turizam i prostor-klasifikacija turističkih atrakcija*, Institut za turizam, Zagreb, Izvorni znanstveni članak, 2002. prema Alfier, D. 1977

Internet izvori:

1. Adventure Travel Trade Association,
<http://files.adventuretravel.biz/docs/research/adventure-tourism-market-study-2013-web>, pristupljeno: 30.7.2020
2. ArcGIS,
<https://www.arcgis.com/apps/Cascade/index.html?appid=68afe467d4ef4d6b880bff946e65792e>, pristupljeno: 3.8.2020.
3. Britannica, <https://www.britannica.com/place/Chile>, pristupljeno: 8.5.2020.
4. Chile hiking, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/hiking-and-trekking>, pristupljeno: 8.5.2020.
5. Chile jahanje konja, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/horseback-riding>, pristupljeno: 30.7.2020.
6. Chile planinarenje, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/mountaineering-and-climbing>, pristupljeno: 8.5.2020.
7. Chile rafting, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/rafting>, pristupljeno: 8.5.2020.
8. Chile ronjenje, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/diving>, pristupljeno: 30.7.2020.
9. Chile surfanje, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/surfing>, pristupljeno: 30.7.2020.
10. Chile zipline, <https://chile.travel/en/what-to-do/adventure-and-sports/cable-riding>, pristupljeno: 30.7.2020.
11. Chile, <https://chile.travel/en/chile-was-awarded-as-the-best-world-adventure-tourism-destination-at-world-travel-awards>, pristupljeno: 8.5.2020.
12. Docupedia,
https://docupedia.de/zg/Tourismus_und_Tourismusgeschichte#cite_note-ftn33-33, pristupljeno: 30.7.2020.
13. Hrvatska enciklopedija,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=40032>, pristupljeno: 3.8.2020.

14. Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>, pristupljeno: 23.03.2020.
15. Poslovni.hr, <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-br-1-za-razvoj-pustolovnog-turizma-318660>, pristupljeno: 10.5.2020.
16. Raftrek Travel d.o.o., <https://raftrek.com/hr/aktivnosti/>, pristupljeno: 10.5.2020.
17. Tourism Notes, <https://tourismnotes.com/adventure-tourism/>, pristupljeno: 23.4.2020.
18. Turistplus – portal za turizam, https://www.turistplus.hr/hr/pustolovni_turizam_u_hrvatskoj/513/, pristupljeno: 10.5.2020.
19. UNWTO Global Report, <https://skift.com/wp-content/uploads/2014/11/unwto-global-report-on-adventure-tourism.pdf>, pristupljeno: 8.5.2020.

Popis slika:

Slika 1: Motivacija u pustolovnom turizmu8

Popis tablica:

Tablica 1: Sportske aktivnosti prema klasifikaciji pustolovnog turizma9

Tablica 2: SWOT analiza pustolovnog turizma u Hrvatskoj.....23

SAŽETAK

Posebni oblici turizma smatraju se vrlo bitnim odgovorom na učinke masovnog turizma. Jedan od posebnih oblika turizma upravo je pustolovni turizam koji je tema ovog rada. Zadnjih nekoliko godina, pustolovni turizam se sve više razvija. U radu su obrađeni posebni oblici turizma te njihov razvoj i vrste. Teorijski okvir pustolovnog turizma podrazumijeva definiranje, obilježja, temeljne pustolovne aktivnosti koje se nude turistima te učinke pustolovnog turizma. Obrađen je pustolovni turizam u svijetu, njegov povijesni razvoj, globalni trendovi pustolovnog turizma i konkretni primjer pustolovnog turizma države Čile koja nosi titulu najbolje svjetske turističke destinacije pustolovnog turizma. Pustolovni turizam se u Hrvatskoj razvija, međutim puno sporije nego u Europi ili ostatku svijeta. Dan je primjer dobre prakse pustolovnog turizma na području Hrvatske kroz putničku agenciju Raftrek Adventure Travel koja je specijalizirana za pustolovni turizam. SWOT analizom postavljena je dijagnoza pustolovnog turizma u Hrvatskoj. Prikazana je još i okolina u kojoj se pozicionira i nalazi. SWOT analizom su utvrđene snage, slabosti, prilike i prijetnje razvoja pustolovnog turizma u Hrvatskoj.

Ključne riječi: posebni oblici turizma, pustolovni turizam, pustolovina, primjer dobre prakse, globalni trendovi, SWOT analiza

SUMMARY

Selective forms of tourism are considered to be a very important response to the effects of mass tourism. One of the selective forms of tourism is adventure tourism which is the basis of this work. In the last few years, adventure tourism has become one of the major word trends. The work deals with selective forms of tourism, their development and types. The theoretical framework of adventure tourism includes the definition, characteristics, basic adventure activities offered to tourists and the effects of adventure tourism. It deals with adventure tourism in the world, its historical development, global trends and a real example of this type of tourism based on the state of Chile, which bears the title of the world's best tourist destination. Adventure tourism is developing in Croatia, but much more slowly than in Europe or the rest of the world. An example of good practice in Croatia is given through the travel agency Raftrek Adventure Travel, which specializes in adventure tourism. The SWOT analysis diagnoses Croatian tourism and its advantages. It also shows the environment in which it is positioned and located. The SWOT analysis identified the strengths, weaknesses, opportunities and threats of adventure tourism in Croatia.

Key words: selective forms of tourism, adventure tourism, adventure, example of good practice, global trends, SWOT analysis